

## مسکن پایدار با تأکید بر فضای باز و نیمه باز

مصطفی نصیری پور

کارشناس ارشد مهندسی معماری (mostafanasiry67@yahoo.com)

### چکیده

امروزه در اثر بکارگیری سیاست انبوه‌سازی و کوچک‌سازی در جوامع شهری بزرگ، مسکن سنتی معنا و مفهوم خود را از دست داده و به دنبال کاهش عملکردها، به یک سرپناه تقلیل یافته و مجتمع‌های مسکونی بدون تأمین عناصر و فعالیت‌های مکمل، گسترش می‌یابند. گذر زمان تغییر در نیازها و مفاهیم را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد، اما برخی نیازها، خصوصاً روحی و فردی، دارای ذات پایدار است و گذشت زمان ممکن است تنها از لحاظ فرمی آنها را دچار تغییر کند. از جمله‌ی این گونه نیازها می‌توان به نیاز بشر به ارتباط با طبیعت و فضای باز، خلوت و گسترش روابط اجتماعی اشاره کرد، که خود را در معماری مسکن در فضاهای باز (حیات و...) و نیمه باز (ایوان و...) جلوه‌گر می‌کند. این پژوهش به بررسی مفهومی و عملکردی فضاهای باز و نیمه باز در معماری مسکن می‌پردازد. از این رهگذر ابتدا به بررسی تاریخیچه‌ی پیدایش مجتمع‌های مسکونی در ایران و سپس شناخت این فضاها به لحاظ معنایی با دو رویکرد سنتی و ضوابط ساختمانی پرداخته، و در مرحله بعد این فضاها به عنوان عناصر اقلیمی در جهت ایجاد معماری پایدار تشریح می‌شود. هدف از این پژوهش لزوم توجه به فضاهای باز و نیمه باز به عنوان عاملی در بالا بردن کیفیت و غنای فضایی خانه و نیز عامل تأثیرگذار در جهت کاهش مصرف انرژی و تحقق معماری پایدار است. بخشی از مطالعات به صورت کتابخانه‌ای و بخشی از آن به صورت میدانی انجام شده است. در مطالعه کتابخانه‌ای گردآوری اطلاعات از طریق کتاب، مجلات و پایان‌نامه‌های مرتبط با موضوع صورت گرفته است. در مطالعه میدانی اهمیت فضای باز و نیمه باز در مجتمع‌های مسکونی از طریق بررسی نمونه‌های موردی داخلی و خارجی صورت گرفته است. در نتیجه‌گیری با در نظر داشتن مفهوم عملکرد فضای نیمه باز و باز و تأثیرگذاری آن به عنوان عنصری پایدارساز در معماری مسکونی پیشنهادها و توصیه‌هایی معمارانه برای طراحی مسکن معاصر ارائه می‌گردد.

**واژه‌های کلیدی:** معماری پایدار، مجتمع مسکونی، فضاهای باز، فضاهای نیمه باز، عملکرد مسکونی، معماری سنتی

### ۱- مقدمه

مسکن همواره جزء نیازهای اولیه انسان بوده و همواره در پی تکامل بشر، مسکن نیز از لحاظ کیفی و کمی مسیری تکاملی طی کرده است. اما با گذشت زمان و روبرو شدن با معضلی چون افزایش جمعیت و نیز کمبود زمین، معماران و طراحان به ساخت مجتمع‌های مسکونی بلندمرتبه و در پی آن کاهش فضاهای باز عمومی که در گذشته فضایی در جهت ارتباط بین انسان و محیط و نیز انسان با انسان بوده، واداشته شدند، که باعث تنزل کیفیت مسکن شد. این مجتمع‌ها بدون توجه به نیازهای روانی تنها به تأمین نیازهای فیزیکی آن هم نه به صورت کامل ساخته پرداخته شده‌اند، غافل از اینکه بی‌توجهی به نیازهای روانی مانند تعاملات اجتماعی، حریم و... باعث افزایش ناهنجاریهای اجتماعی و در پی آن کاهش امنیت شهری می‌شود.

«والله جعل لكم من بيوتكم سكناً...» و خدا برای سکونت شما منزل هایتان را قرار داد. (قرآن کریم، سوره نحل: آیه ۸۰)